

บทคัดย่อ

การซื้อขายผ่านส่ง เป็นธุรกิจที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เพราะสามารถจูงใจผู้ซื้อได้ยิ่งกว่าสัญญาเช่าซื้อ เพราะผู้ซื้อได้รับมอบสินค้า อีกทั้งยังสามารถเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในสินค้านั้นได้โดยง่าย ถึงแม้สินค้าจะมีราคาสูง แต่ผู้ซื้อสามารถทำการผ่อนชำระราคาเป็นงวด ๆ ได้ และกรรมสิทธิ์ในสินค้านั้นจะเป็นของผู้ซื้อทันที ที่ทำการซื้อขายผ่านส่งกัน ซึ่งการซื้อขายผ่านส่งในขณะนี้ได้มีการพัฒนารูปแบบโดยมีบริษัทและสถาบันการเงินเข้ามา มีบทบาทในการให้สินเชื่อผ่อนชำระสินค้า กล่าวคือ เมื่อผู้ซื้อตกลงซื้อสินค้าแบบผ่อนชำระราคา ผู้ซื้อจะต้องเข้าทำสัญญาผ่อนชำระสินค้ากับทางผู้ขาย หรือ บริษัทและสถาบันการเงินผู้ให้สินเชื่อ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในการซื้อขายผ่านส่งนั้นเริ่มต้นมาจากการโฆษณาเชิญชวนให้ผู้ซื้อเห็นถึงความสะดวกสบายในการจับจ่ายเป็นเจ้าของสินค้า ซึ่งการโฆษณาเชิญชวนเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมของผู้ซื้อเปลี่ยนเป็นลักษณะของวัตถุนิยมมากขึ้น ฉะนั้นหากผู้ซื้อไม่ประมาณตนและไม่ระมัดระวังการใช้จ่ายก็จะทำให้ตกอยู่ในภาวะเป็นหนี้สินได้ง่ายขึ้น อีกทั้งการโฆษณาเชิญชวนมักกล่าวถึงแต่ข้อมูลในด้านที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ซื้อ จึงเป็นตัวเร่งในการตัดสินใจของผู้ซื้อ จนอาจทำให้ผู้ซื้อละเลยต่อเงื่อนไขอื่น ๆ ในสัญญาที่ตนจะต้องเข้าทำ นอกจากนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในการซื้อขายผ่านส่ง คือปัญหาในเรื่องข้อสัญญาไม่เป็นธรรม เพราะข้อสัญญาโดยส่วนใหญ่จะถูกกำหนดเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายสถาบันการเงิน อันส่งผลให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับราคาสินค้าที่ซื้อขายผ่านส่ง, การคิดดอกเบี้ย, การคิดค่าธรรมเนียม, ปัญหาในเรื่องการชำระค่าผ่อนส่งทั้งหมดก่อนถึงกำหนด, ข้อตกลงยกเว้นความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่อง, ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบเมื่อมีเหตุแห่งการผิดสัญญา, ปัญหาเกี่ยวกับการเลิกสัญญา และปัญหาในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจกำหนดข้อสัญญาให้ตนมีสิทธิในการเข้ายึดสินค้าคืนภายหลังเลิกสัญญา ปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อผู้ซื้อสินค้าผ่านส่งเป็นอย่างมาก และถ้ามีผู้ซื้อเป็นจำนวนมากที่ตกอยู่ในภาวะเป็นหนี้สินก็อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงได้ทำการค้นคว้าปัญหาที่เกิดขึ้นและศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่สามารถนำมาปรับใช้เพื่อคุ้มครองผู้ซื้อในการซื้อขายผ่านส่ง ตลอดจนวิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพของกฎหมายที่มีอยู่โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ เพื่อชี้ให้เห็นถึงมาตรการทางกฎหมายในต่างประเทศที่ใช้ในการป้องกันและเยียวยาต่อปัญหา

ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการวางมาตรการทางกฎหมายของไทย เพื่อให้ความคุ้มครองผู้ซื้อได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบการทำธุรกิจการซื้อขายผ่อนส่งในปัจจุบัน มีได้อยู่บนฐานของการซื้อขายดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากแต่รูปแบบธุรกิจการซื้อขายผ่อนส่งนั้นมีลักษณะเป็นการให้สินเชื่อรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า สินเชื่อเพื่อการซื้อสินค้า (Retail Credit) จึงทำให้บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่สามารถรองรับต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งให้อำนาจศาลที่จะบังคับตามข้อสัญญาได้เท่าที่เป็นธรรมก็ตาม แต่ผู้ซื้อที่จะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ต้องฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งเสียเวลาและค่าใช้จ่าย และเมื่อเปรียบเทียบกับราคาทรัพย์สินที่ซื้อขายอาจไม่คุ้มค่ากับการนำคดีขึ้นสู่ศาล แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ที่ได้ให้อำนาจแก่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาในการกำหนดให้ธุรกิจใดเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ซึ่งธุรกิจที่ถูกควบคุมสัญญานั้น ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องทำสัญญาหรือกำหนดเนื้อหาของสัญญาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จึงเป็นมาตรการทางกฎหมายในเชิงป้องกันปัญหา เป็นการคุ้มครองก่อนการทำสัญญา ซึ่งในขณะนี้ธุรกิจการซื้อขายผ่อนส่งยังมิได้ถูกประกาศให้เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ดังนั้น ผู้เขียนจึงเสนอให้มีการประกาศให้ธุรกิจการซื้อขายผ่อนส่งเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ตามมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ทั้งนี้ เพื่อเป็นการวางมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมธุรกิจการซื้อขายผ่อนส่ง โดยเฉพาะ กล่าวคือ เนื้อหาของสัญญาที่ผู้ประกอบการธุรกิจกำหนดขึ้นนั้น จะต้องมามีลักษณะสนับสนุนประโยชน์ของผู้ซื้อ และเนื้อหาใดทำให้เสียประโยชน์จะต้องเอาออก นอกจากนั้น คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาอาจกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจนั้นกำหนดเนื้อหารายละเอียดตามที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดเสียเลยที่เดียวก็ได้

ผู้เขียนขอเสนอให้มีการควบคุมข้อสัญญาโดยกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. กำหนดให้แสดงถึงสาระสำคัญเกี่ยวกับราคาสินค้าที่ซื้อขายผ่อนส่งให้ครบถ้วน เช่น ราคาสินค้าเงินสด, ราคาผ่อนส่ง, ความแตกต่างระหว่างราคาทั้งสอง, อัตราดอกเบี้ย, ค่าธรรมเนียมในกรณีผิดนัดชำระหนี้ ค่าปรับ ค่าใช้จ่ายในการติดตามทวงถาม

2. กำหนดหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองผู้ซื้อในขณะที่เข้าทำสัญญา กล่าวคือ แม้ผู้ซื้อลงนามในสัญญาแล้ว และถึงแม้จะไม่มีเหตุแห่งการเลิกสัญญา แต่ในขณะที่ยังมิได้มีการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ ให้ผู้ซื้อสิทธิบอกเลิกสัญญาได้

3. กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้ซื้อที่มีสิทธิชำระค่าผ่อนส่งทั้งหมดก่อนครบกำหนดในสัญญาผ่อนชำระสินค้าได้ และในกรณีนี้ผู้ซื้อจะต้องได้รับส่วนลดในราคาสินค้าผ่อนส่งนั้น
4. กำหนดหลักเกณฑ์ให้มีการคุ้มครองผู้ซื้อในเรื่องการรับประกันความเสี่ยงภัย คือ ในกรณีที่ผู้ซื้อยังมีได้รับมอบสินค้าที่ซื้อขายผ่อนส่ง ต่อมาเกิดภัยพิบัติแก่สินค้านั้นอันจะโทษฝ่ายใดมิได้ ผู้ซื้อไม่ต้องชำระค่าผ่อนส่งรวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นใดอีกต่อไป ส่วนเงินที่ได้ชำระไปแล้วให้คืนแก่ผู้ซื้อ
5. กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเหตุแห่งการผิดสัญญาของคู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวคือ
 - 5.1 หากผู้ขายหรือผู้ให้สินเชื่อ ไม่ส่งมอบสินค้าให้ถูกต้องตามสัญญา หรือในกรณีสินค้าเกิดความชำรุดบกพร่อง แต่ผู้ขาย หรือผู้ให้สินเชื่อ ยังคงเพิกเฉยไม่ทำการซ่อมแซม หรือเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้ซื้อ ให้ผู้ซื้อที่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้
 - 5.2 ส่วนในกรณีผู้ซื้อผิดนัด ผู้ให้สินเชื่อจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ต่อเมื่อ ผู้ซื้อผิดนัดชำระหนี้เป็นจำนวน 3 งวด (โดยไม่จำเป็นต้องเป็น 3 งวด ติด ๆ กัน) และผู้ให้สินเชื่อได้มีหนังสือบอกกล่าวการผิดนัดไปยังผู้ซื้อแล้ว แต่ผู้ซื้อยังคงเพิกเฉย

แต่ในกรณีที่ผู้ซื้อได้ทำการผ่อนชำระต่างงวดเป็นจำนวนกว่ากึ่งหนึ่งของราคาสินค้าผ่อนส่ง ต่อมาผู้ซื้อผิดนัดชำระหนี้ ผู้ให้สินเชื่อจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ต่อเมื่อมีการผิดนัดชำระหนี้เป็นจำนวน 5 งวด และผู้ให้สินเชื่อได้มีหนังสือบอกกล่าวการผิดนัดไปยังผู้ซื้อแล้ว แต่ผู้ซื้อยังคงเพิกเฉย
6. วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับผลของการเลิกสัญญา ให้เป็นไปตามมาตรา 391 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
7. ห้ามมิให้กำหนดข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดในความชำรุดบกพร่องและการรอนสิทธิของสินค้าที่ซื้อขายผ่อนส่ง
8. ห้ามมิให้กำหนดข้อสัญญาที่มีลักษณะเป็นการหน่วงกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายผ่อนส่ง